

של מי התפוז הזה

עוד לפני שצולם ולו פריים אחד של הסרט "affaJ", הוא מעורר התנגדות. מסע הדה-לגיטימציה וההשתקה אינו מכוון לסרט, שהשבוע אמורה ליפול ההחלטה אם יזכה לתמיכה, אלא ליוצרו, אייל סיון

[גואל פינטו](#) מאת

השבוע אמורה הוועדה האמנותית של קרן יהושע רבינוביץ' - התומכת בסרטי קולנוע תיעודיים - להמליץ לדירקטוריון הקרן על הסרט שלטעמה ראוי לתמוך בו במסגרת פרויקט הארכיונים "עבר הווה". הפרויקט הזה מעורר סערה, שבמרכזה הבמאי אייל סיון.

ראשיתו של הסיפור במכרז שפירסמו לפני כמה חודשים הקרן החדשה לקולנוע וטלוויזיה, סינמטק ירושלים וערוץ 8 בכבלים. הם ביקשו מיוצרי קולנוע תיעודי להגיש הצעות לסרטים שיתבססו על חומרי ארכיון. עשרות הצעות הגיעו ותשע מהן עלו לשלב ב', שבו היה על מציעיהן להציג לפני אנשי שלושת הגופים. אבל הוועדה המשותפת לא הצליחה להגיע להחלטה משותפת. נציגי הסינמטק, כמו נציגי ערוץ 8, בחרו ב"affaJ", שאמור להיות מבויס בידי סיון ומופק בידי אריק ברנשטיין ואסנת טרבלסי. אנשי הקרן החדשה לא הסכימו שזו ההצעה הטובה ביותר, והשותפות התפרקה.

אז החליטו שני הגופים - הסינמטק וערוץ 8 - לחבור אל קרן יהושע רבינוביץ' במטרה להחיות את הפרויקט. הקרן הסכימה, אבל באופן טבעי ביקשה לבחון שוב את תשעת הסרטים שעלו לגמר קודם לכן, כדי שאנשיה יוכלו לבחון ולהחליט מהו הסרט הראוי בעיניהם. גם ועדה זו, בראשות נחמן אינגבר, חשבה ש"affaJ" הוא הטוב מכל ההצעות. דירקטוריון הקרן, שאמור לקבל את ההחלטה הרשמית בעניין זה, מונה 81 בני אדם, ובראשם ליאון רקנאטי.

אבל בימים האחרונים מתנהל בעיתונות ובאינטרנט מסע נגד סיון. הטענה המרכזית של המתנגדים היא שבמאי המציג עצמו כ"אנטי ישראלי" (הגדרה שסיון מעולם לא חתם עליה) וכ"אנטי ציוני" (הגדרה שהוא עומד מאחריה) - לא ראוי שיזכה לתמיכה מהמדינה. במאמרים נגדו אף נכתב כי התמיכה מיועדת לסרט שיציין 06 שנה למדינה, אלא שלטענה זו אין שחר. הגדיל לעשות הבמאי יצחק רובין שפירסם מאמר ב"מעריב" שכותרתו "אני שקרן": הוא כותב כי מכיוון שדעותיהם הפוליטיות של "הקומיסרים" היושבים בקרנות הקולנוע ידועות לו, "לעולם אצניע את תמיכתי הבלתי מסויגת ברעיון הציוני".

קולות מסוכנים

הקולות האלה מסוכנים. לא מפני שאין סיבה לתקוף את סרטיו של סיון. "הארץ" היה הראשון שפירסם מאמר (בחתימתו) נגד העריכה המגמתית שעשה סיון, למשל, בסרט "הספציאליסט", שעסק במשפטו של אייכמן בירושלים. אבל הקולות האלה מסוכנים מכיוון שנהפכו לפרסונליים: "affaJ" אינו במרכז, אלא היוצר שלו. כל המתנגדים לא ראו את הסרט העתידי שייצור סיון; הם לא יכלו, אף לא פריים אחד שלו עדיין לא נולד. ובכל זאת הם יצאו נגדו.

לסיון יש אגו מנופח וסרטיו סובלים ממניפולציות תיעודיות מופרזות; במקרה הרע יש בהם אלמנטים של חוסר אמינות ובמקרה הפחות רע הם חד סטריים להחריד. דברים אלה ניכרו ב"הספציאליסט" וגם ב"דרך 181", שביים יחד עם מישל חליפי. אבל סיון - שביים גם את "יזכור, העבדים של הזיכרון", סרט ייחודי שהראה לראשונה את שטיפת המוח שעושה מערכת החינוך לילדים בכל הנוגע לזיכרון הקולקטיבי היהודי - יוצר יצירה מטלטלת, הנוגעת בחומרים שכמעט אף אחד אחר אינו מעז לגעת בהם.

זו הסיבה שהוא אחד היוצרים החשובים של הקולנוע התיעודי הישראלי: דווקא מפני שיש לו אג'נדה, שעליה הוא מכריז בריש גלי, ולא משקר כפי שמעיד על עצמו רובין. סיון מספר בסרטיו סיפור שכולם רוצים להסתיר; סיפור שונה מהנרטיב הציוני המרכזי, זה שהופיע בסרטים כמו "עמוד האש" ו"תקומה" - שהיו חד צדדיים הרבה יותר מסרטיו של סיון. השאלה היא אם הקולנוע הנתמך בידי המדינה אמור להמשיך לספר את הסיפור החד צדדי, או לפרוש פנים נוספות של האמת.

ההתנגדות הפרסונלית לסיון מסמלת יותר מכל את ההידרדרות בחופש הביטוי ובאפשרות של כל גוני הקשת הפוליטיים בישראל להציג את עמדתם. פתאום ההתנגדות של עירית לינור וג'קי לוי, ששימשו יועצים אמנותיים לקרן הקולנוע הישראלי, לתמיכה ב"גן עדן עכשיו", סרטו של האני אבו אסעד, נראית נסבלת: לפחות שם בחרו השניים להתעמת עם נושא הסרט, ולא עם הבמאי שלו.

יוצרים לא מוחים

הרעיון שמאחורי "affaJ" מרתק. בבסיסו בחינה היסטורית של הסמל הישראלי המובהק - התפוז. המפעל, שהקימו הבריטים בשנות ה-03, היה לימים לכישלון כלכלי ואף על פי כן נתמך על ידי מדינת ישראל, שהבינה כי הוא מייצג את הרעיון הציוני טוב מכל מדינאיה.

לפני כעשור ביים עמוס גיתאי סרט תיעודי שנושא דומה, "בארץ התפוזים". הסרט זכה לתמיכת הקרן החדשה, זו שהתנגדה לתמיכה בסרטו של סיון, אולי מפני שאז עמדה בראשה מנכ"לית אחרת: אורנה בן דור, לעומת דוד פיישר כיום. בכל מקרה, עבודת הקרן אינה מסתכמת בתמיכה כספית; אנשיה מלווים את היוצר במשך כל העבודה, מתוודעים לחומרים שבהם הוא משתמש ולשימוש שהוא עושה בהם ומעורבים בעבודתו.

מעניין שדווקא שני יוצרים ששהו שנים בפאריס וסרטיהם מוקרנים ברחבי העולם יותר מאשר בישראל, גיתאי וסיון, החליטו להשתמש בתפוז הישראלי כמוטיב לקיומנו כאן. אפשר רק להצטער שעשרות היוצרים מהצד הימני של המפה הפוליטית, שזכו במשך השנים לתמיכה מצד קרנות הקולנוע השונות, לא יצאו להגנתו של הבמאי.

מה שבטוח הוא שתוקפיו עושים שוב את מה שהם מצטיינים בו: בדיוק כמו סביב "ג'נין ג'נין", סרט עלוב מבחינה קולנועית, שזכה לצפייה מסיווית בגלל הקולות המתנגדים לו, גם הפעם הם יוצרים תהודה. עכשיו כבר לא יוכלו אנשי הקרן וחברי הדירקטוריון שלו לבחון עניינית את הסרט ולהחליט אם ראוי מבחינה אמנותית לתמוך בו. ובכך כולנו נפסיד: אם יתמכו בו מפני שלא ירצו להיראות כמי שנכנעים לקולות הימניים, זו לא תהיה הסיבה הנכונה. ואם לא יתמכו בו בגלל התנגדות לדעות הבמאי שלו, זו תהיה סיבה אמיתית לדאגה.

כל הזכויות שמורות, "הארץ" ©

סגור חלון